

Nr. 8 | 2009

Aktuell kommentar

Fremvoksende økonomier – en stadig større drivkraft for verdensøkonomien

*av Sofie Jebsen, Unni Larsen og Bente Støholen, Internasjonal avdeling, Norges Bank**

Fremvoksende økonomier – en stadig større drivkraft for verdensøkonomien

Veksten har på nytt kommet i gang i de fremvoksende økonomiene i Asia, og da spesielt i Kina og India. Økt import i disse landene vil bidra til høyere BNP-vekst i resten av verden, blant annet gjennom forbedret handelsbalanse i industrilandene. Forbruket i de fremvoksende økonomiene i Asia er imidlertid fortsatt relativt lavt. Det meste av handelen skjer innad i Asia. Industrilandenes eksport til de fremvoksende økonomiene utgjør en liten andel av deres totale eksport. Selv om de fremvoksende økonomiene vil bidra til høyere vekst i resten av verden, er de foreløpig ikke store nok til at de alene kan dra industrilandene opp av den nåværende lavkonjunkturen.

Disse landene ventes imidlertid å få en stadig større betydning for verdenshandelen og veksten i verden fremover. Gode økonomiske og finansielle balanser, demografi og opphøningspotensial i forhold til avanserte land gir gode muligheter for fortsatt sterk vekst. En forutsetning for at de fremvoksende økonomiene i Asia skal skape høyere vekst i resten av verden er at veksten fremover i større grad er innenlandsk drevet.

Lav økonomisk vekst og høy arbeidsledighet preger utsiktene for verdensøkonomien etter finanskrisen. Norges Bank anslår 1¼ prosent vekst hos våre handelspartnere til neste år.¹ For verden samlet anslår IMF et fall på 1,1 prosent i 2009 og en vekst på 3,1 prosent i 2010.² I de fremvoksende økonomiene, og spesielt i Asia, ventes veksten å bli høyere. IMF venter at veksten i industrilandene vil holde seg moderat ut 2014.

Veksten i verdensøkonomien drives på kort sikt i stor grad av myndighetenes ekspansive økonomiske politikk og et omslag i lagersyklene. Myndighetene i G20-landene har iverksatt økonomiske tiltakspakker summert til 2 prosent av landenes BNP i 2009, og 1,6 prosent i 2010³. Men den ekspansive finanspolitikken vil gradvis fases ut og effekten av lageroppbygging vil avta. Veksten i verdensøkonomien må på lengre sikt komme fra andre, mer bærekraftige kilder. Privat etterspørsel må i større grad overta når virkningene av de offentlige tiltakspakkene ebber ut. I denne kommentaren diskuterer vi om de fremvoksende økonomiene i større grad vil bidra til vekst i industrilandene fremover.

Sterk vekst i fremvoksende økonomier siste ti år

Den økonomiske veksten har vært høyere i fremvoksende økonomier enn i industrialiserte land siden slutten av 1990-tallet. Asia har hatt sterkere vekst enn andre

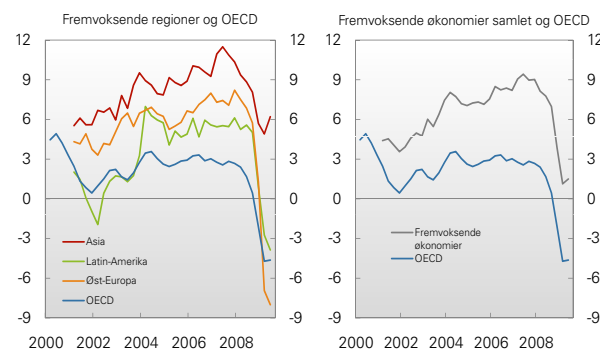
regioner. Også under finanskrisen har fremvoksende økonomier i Asia samlet sett hatt positiv vekst, mens BNP har falt i Latin-Amerika, Øst-Europa og OECD-landene, se figur 1⁴. Øst-Europa er hardt rammet av finanskrisen og har falt mest.

Veksten i industriproduksjonen i fremvoksende økonomier og OECD-landene har fulgt hverandre, men på ulike nivåer, se figur 2. I de fremvoksende økonomiene i Asia steg industriproduksjonen med 7,3 prosent fra juni i fjor til juni i år. I OECD-landene falt den med 14,5 prosent.

Fremvoksende økonomier er eksponerte for svingninger i resten av verdensøkonomien gjennom variasjoner i handel,

4 Aggregatene i figurene er beregnet på bakgrunn av data for de største fremvoksende økonomiene i hver region. Asia: Kina, India, Thailand, Indonesia, Malaysia, Filippinene og Vietnam. Latin-Amerika: Brasil, Mexico, Argentina, Colombia, Venezuela, Chile, Peru og Ecuador. Øst-Europa: Russland, Polen, Tsjekkia, Romania, Ungarn, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Estland, Latvia og Litauen. I figurene for BNP er Vietnam utelatt fra aggregatet, og i figurene for industriproduksjon er Vietnam og Ecuador utelatt. Dette på grunn av manglende data.

Figur 1 BNP firekvartalsvekst. Prosent. Vektet med BNP-vekter (PPP). 1. kvartal 2000 – 2. kvartal 2009

Kilder: Thomson Reuters, IMF og Norges Bank

1 Anslag gitt i Pengepolitisk Rapport 3/09.

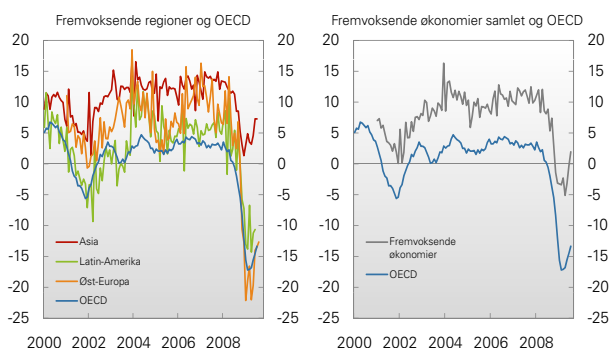
2 Anslag gitt i World Economic Outlook October 2009.

3 Budsjettkostnader av kriserelaterte diskresjonære tiltak. I prosent av BNP, relativt til 2007. M. Horton, M. Kumar and P. Mauro, "The State of Public Finances: A Cross-Country Fiscal Monitor", IMF Staff Position Note, July 30, 2009.

finansielle strømmer og tillit i markedene. Handelen i de ulike regionene følger hverandre tett, og tolv månedersveksten i eksporten har vært negativ for alle regioner siden november 2008, se figur 3. Mens industriproduksjonen i enkelte regioner har tiltatt, er det få tegn til bedring i eksportveksten. Fallet i handelen ble forsterket som følge av redusert tillit mellom eksportører, importører og deres banker. Tilgangen på handelskreditt forverret seg i fjor høst.

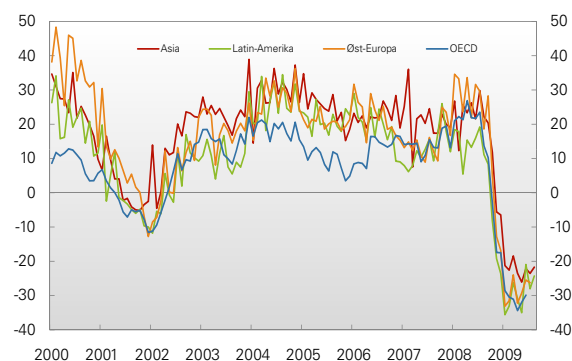
Da verdenshandelen falt kraftig høsten 2008, ventet mange at de fremvoksende økonomiene ville stå overfor en lang og dyp lavkonjunktur. Veksten i disse landene de siste ti årene har i stor grad vært eksportdrevet. Den innenlandske etterspørselen tok seg imidlertid opp i flere av disse landene. I Kina har lemping på utlånskravene og store offentlige tiltakspakker gitt rekordhøy vekst i investeringer og kreditt det siste halvåret, se figur 4. Dessuten har veksten i detaljhandelen i Kina og andre asiatiske land tiltatt de siste månedene.

Figur 2 Industriproduksjon. Tolv månedersvekst. Prosent. Vektet med BNP-vekter (PPP). Januar 2000 – august 2009

Kilder: Thomson Reuters, IMF og Norges Bank

Figur 3 Eksport fra OECD og fremvoksende regioner. Tolv månedersvekst. Prosent. Vektet med andel av verdens eksport. Januar 2000 – august 2009

Kilder: Thomson Reuters, OECD, WTO og Norges Bank

Potensial for sterk vekst de neste ti årene

Viktige forutsetninger for økonomisk vekst er tilgang på arbeidskraft og kapital, samt stabile rammebetingelser. Flere av disse forholdene kan tilsi fortsatt høy vekst i fremvoksende økonomier det kommende tiåret.

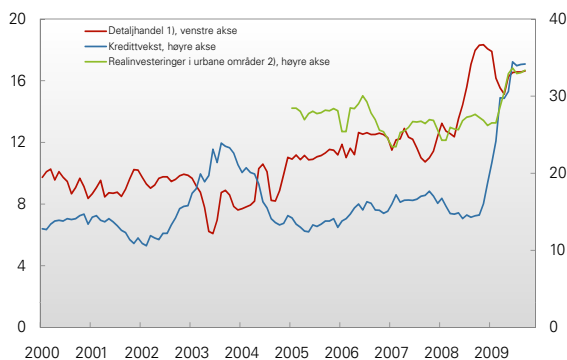
En stor andel av arbeidsstyrken i disse landene er fremdeles sysselsatt i jordbrukssektoren. I 2008 var 43 prosent av arbeidsstyrken i Kina og 60 prosent av arbeidsstyrken i India sysselsatt i jordbrukssektoren, mens de tilsvarende tallene for USA og EU henholdsvis var 0,6 prosent og 5,6 prosent.⁵ Overflytting av arbeidskraft til industrien vil fortsette å gi betydelige produktivetsgevinster, i likhet med den historiske utviklingen i industrilandene. Det ventes at om lag 160 millioner mennesker vil flytte fra landsbygda til de urbane områdene i Kina i perioden 2005-2015.⁶ Arbeidsstyrken utgjør dessuten en større andel av befolkningen i fremvoksende økonomier enn i industriland, og har vokst raskt de siste årene. Arbeidsstyrken ventes å vokse også fremover.

Siden fremvoksende økonomier generelt har en arbeidsintensiv produksjon, er det mye å tjene på teknologioverføringer og nye kapitalinvesteringer. Produksjonsteknologien i de fremvoksende økonomiene henger fortsatt etter industrilandenes høyteknologiske produksjonsmetoder. Store effektivitetsgevinster vil kunne hentes ut ved for eksempel større bruk av informasjonsteknologi i produksjonen.

5 The CIA World Factbook.

6 Kamal-Chaoui, L., E. Leman and Z. Rufeï (2009), "Urban Trends and Policy in China", OECD Regional Development Working Papers, 2009/1.

Figur 4 Investeringer, kredittvekst og detaljhandel i Kina. Tolv månedersvekst. Januar 2000 – september 2009

¹⁾ Deflatert med KPI, tre måneders glidende gjennomsnitt

²⁾ Vekst hittil i år sammenlignet med samme periode i fjor

Kilder: CEIC, Thomson Reuters og Norges Bank

Mange fremvoksende økonomier har høye investeringsrater, se figur 5. India og andre fremvoksende økonomier har investeringsrater på over 30 prosent av BNP, noe som er betydelig høyere enn industrilandenes investeringsrater på om lag 20 prosent av BNP. Høye investeringer, særlig i infrastruktur og andre produktivitetsskapende prosjekter, legger grunnlag for videre vekst. Investeringene i Kina er på hele 40 prosent av BNP. Dette er noe høyere investeringsrate enn hva Japan og Korea hadde i sine perioder med høy vekst og gjeninnhenting. I mange fremvoksende økonomier er ikke de finansielle systemene spesielt godt utviklet. Dersom banksystemene og finansmarkedene utvikles ytterligere vil tilgangen på og fordelingen av kapital kunne bedres.

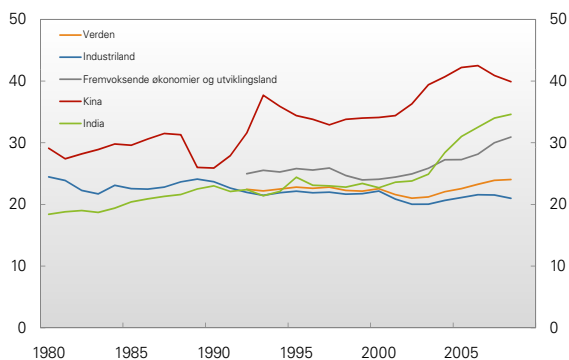
De fremvoksende økonomiene har gjennomført en rekke strukturelle endringer som gjør dem mer robuste enn tidligere. Utenriksøkonomien har bedret seg betydelig de siste ti årene. Særlig landene i Asia og Midtøsten har bygd opp høyere overskudd på driftsbalansen og økt valuta-reservene, se figur 6. Samtidig har utenlandsgjelden blitt redusert. I tillegg har andelen lån i lokal valuta steget, og

dette kan reflektere en utvikling av mer stabile finansielle systemer. De fremvoksende økonomiene i Øst-Europa skiller seg ut fra dette bildet med en kraftig forverring i driftsbalansen overfor utlandet før krisen.

De ulike forholdene nevnt ovenfor gir innhentingspotensial i forhold til industrialiserte land, og er derfor viktige faktorer for vekst fremover. Kjøpekraftsjustert BNP per innbygger er lavt i Asia, se figur 7. Dersom BNP per innbygger i USA indekseres til 100 i 2008, ville Kina og India hatt BNP per innbygger på henholdsvis 13 og 6 i 2008. Russland og Brasil ville hatt BNP per innbygger på henholdsvis 34 og 22. Selv om forholdene ligger til rette for fortsatt høy vekst i fremvoksende økonomier i Asia, er det begrenset hvor fort en økonomi kan vokse. Flaskehalser kan for eksempel være knyttet til migrasjon, infrastruktur og tilgang på råvarer. Fremvoksende økonomiers innhenting i levestandard vil derfor ta tid. OECD venter at Kinas BNP per innbygger vil være om lag 34 prosent av nivået i USA i 2030.⁷

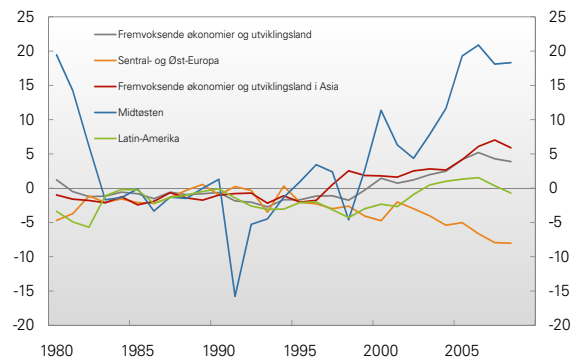
7 Angus Maddison "Chinese Economic Performance in the Long Run", OECD Development Centre, September 2007.

Figur 5 Investeringer som andel av BNP i prosent. 1980 – 2008

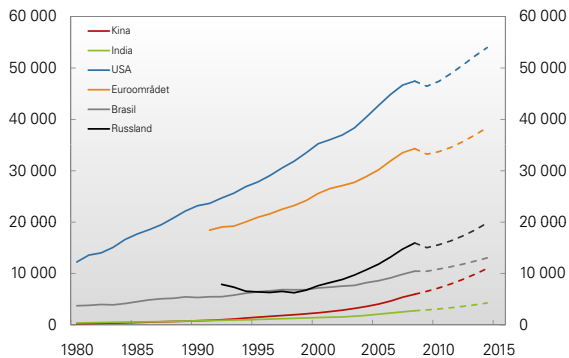
Kilder: IMF og Verdensbanken

Figur 6 Driftsbalansen ovenfor utlandet. Andel av BNP i prosent. 1980 – 2008

Kilde: IMF

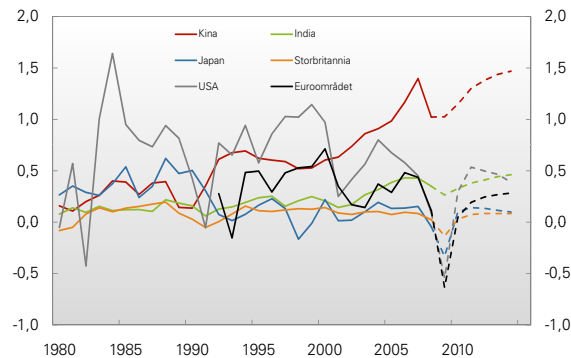
Figur 7 Kjøpekraftsjustert BNP per innbygger. Internasjonale dollar. 1980 – 2014¹⁾

¹⁾ IMF's fremskrivninger 2009 – 2014

Kilde: IMF

Figur 8 Årlig bidrag til vekst i globalt BNP. Prosentenheter. PPP valutakurser. 1980 – 2014¹⁾

¹⁾ IMF's fremskrivninger 2009 – 2014

Kilde: IMF

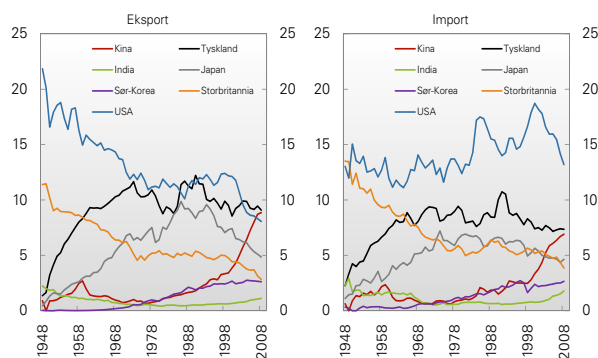
Kan de fremvoksende økonomiene bidra til høyere vekst i industrilandene fremover?

De fire største fremvoksede økonomiene (Brasil, Russland, India og Kina - de såkalte BRIC-landene) har bidratt mer enn G7-landene⁸ til den økonomiske veksten i verden siden 2001. Kina er landet som har bidratt mest i denne perioden, se figur 8. Veksten i Kina har i stor grad vært eksportdrevet. Kinas andel av verdens eksport har steget over flere år, og de eksporterte om lag like mye som Tyskland i 2008, se figur 10. Indias bidrag til global vekst er i perioden på linje med euroområdet.

Basert på kjøpekraftskorrigerte kurser (PPP)⁹ står fremvoksende økonomier og utviklingsland for om lag 45 prosent av verdens BNP, se figur 9. Dersom vi ser bort fra BRIC-landene, står fremvoksende økonomier og utviklingsland for en like stor andel av verdens produksjon som USA. Den kinesiske økonomien er, målt på denne måten, om lag halvparten så stor som USAs økonomi. Ifølge FNs fremskrivninger vil Kina ta over for USA som verdens største økonomi mellom 2025 og 2030.¹⁰ For å se på fremvoksende økonomiers betydning for industriland gjennom eksportetterspørsel rettet mot industrilandene, er det mest relevant å bruke markedskurser. Internasjonal handel skjer til markedskurser. Målt ved markedskurser utgjør fremvoksende økonomier og utviklingsland en tredjedel av globalt BNP.

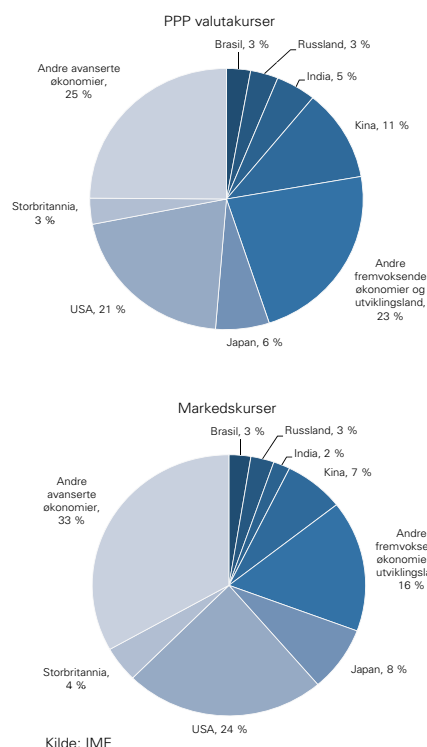
- 8 Syv av verdens rikeste land: Frankrike, Italia, Japan, Storbritannia, Tyskland, USA og Canada.
- 9 Kjøpekraftsparitetskurser (PPP-kurser) beregnes ved å finne de valutabeløp som kan kjøpe en lik mengde varer i forskjellige økonomier. PPP-kurser reflekterer bedre enn markedskurser forskjellene i prisnivå mellom land, da de tar hensyn også til prisnivåene på varer og tjenester som ikke handles internasjonalt.
- 10 Dette er basert på estimerte vekstrater de siste 60 årene: 4 prosent per år for USA, 9 prosent per år for Kina. Kilde: Pressekonferanse UN University, 'On Poverty, Growth and Inequality in China', Department of Public Information, 5 juni 2008, NY.

Figur 10 Andeler av verdens eksport og import av varer. Prosent. 1948 – 2008

Kilde: WTO

Figur 9 Andeler av verdens BNP 2008

De fremvoksende økonomiene har bidratt til økt kjøpekraft i industrilandene gjennom lave produksjonskostnader og derigjennom lave priser på sine eksportvarer. I tiden fremover er det i større grad de fremvoksende økonomiernes etterspørsel etter industrilandenes varer og tjenester som kan bidra til vekst i industrilandene. Kinas import har steget mye de siste årene, og de importerer nå om lag like mye som Tyskland, se figur 10. En stor andel av Kinas import kommer fra andre asiatiske land. En relativt liten andel av industrilandenes eksport går dermed til Kina. USAs eksport til Kina har steget med gjennomsnittlig 20 prosent i året i perioden 2000-2008, men eksporten fra USA til Kina utgjorde likevel bare 3,8 prosent av USAs totale eksport i 2008. Tilsvarende gikk 4,2 prosent av euroområdetets totale eksport til Kina i 2008.

Tidligere kunne de fremvoksende økonomiene vokse mye som følge av høy eksport til industrilandene. Dette ble for eksempel gjenspeilet i Kinas handelsoverskudd som målt i amerikanske dollar ble tredoblet til om lag USD 300 milliarder i perioden 2005-2008. Dette utgjorde i overkant av 8 prosent av Kinas BNP i 2008. Til sammenligning utgjorde USAs handelsunderskudd om lag 5 prosent av USAs BNP samme år. IMF venter moderat vekst i industrilandene de nærmeste årene. Dersom de fremvoksende økonomiene skal kunne opprettholde de vekstnivåene de hadde før krisen, må veksten i større grad baseres på innenlandsk etterspørsel. Konsumet i de fremvoksende økonomiene

har vokst mye de siste årene, men fortsatt ligger konsumandelen i Kina en god del lavere enn i industrilandene.¹¹ BNP, konsum og import per innbygger er svært lavt både i Kina og flere andre fremvoksende økonomier. Samtidig har flere av de fremvoksende økonomiene en stor befolkningsmasse, noe som betyr mye for deres samlede etterspørsel. Befolkningen i Kina og India utgjør nærmere 40 prosent av verdens befolkning.

Høyere innenlandsk etterspørsel og økt import vil redusere asiatiske økonomiers handelsoverskudd. Dersom Kinas handelsbalanse halveres til om lag USD 150 milliarder, tilsvarer dette en økning i Kinas import på om lag 13 prosent, gitt at Kinas eksport holdes uendret på 2008-nivå. Dersom hele økningen i Kinas import retter seg mot amerikanske varer og tjenester, ville USAs totale eksport øke med 9 prosent. Isolert sett ville dette forbedret USAs handelsunderskudd med om lag 25 prosent. Alt annet likt vil den direkte effekten bli en økning i USAs BNP på i overkant av 1 prosentenheter.¹²

Økt forbruk i Asia fordrer imidlertid en ytterligere omlegging av strukturpolitikken. Kinas valutakurs er knyttet opp mot kursen på amerikanske dollar, og har blitt kritisert for å være undervurdert. En styrking av kinesiske Renminbi vil kunne gjøre utenlandske varer relativt rimeligere og derigjennom gi økt import. Samtidig bidrar et lite utviklet

sosialt sikkerhetsnett til at sparingen i Kina er svært høy i forhold til andre land. Pensjons- og trygdeordninger, bedre rettigheter for arbeidstakerne og støtte til utdanning vil kunne bidra til å redusere sparingen. Kina fremmet i 2008 et lovforslag om sosial forsikring som skal gjelde helse, arbeidsledighet og fødsler. Forslaget er et skritt på veien til utviklingen av et sosialt sikkerhetsnett.¹³

Rask økonomisk vekst og urbanisering har skapt store regionale forskjeller i infrastruktur og gjennomsnittlig inntekt per innbygger, og økende ulikheter mellom urbane områder og landsbygda. I Kina utgjør befolkningen i områder på landsbygda 60 til 65 prosent av den totale befolkningen, mens verdiskapningen der bare utgjør 10 prosent av Kinas totale verdiskapning.¹⁴ Slike ulikheter kan bygge opp under sosial uro, samtidig som svake eieendomsrettigheter, miljøproblemer og begrenset tilgang til energi også kan bidra til å hemme veksten.¹⁵

De fremvoksende økonomiene har et betydelig opphengingspotensial og ventes å bidra til høyere vekst i resten av verden også de neste årene. Foreløpig er de imidlertid ikke store nok til at de alene kan dra industrilandene opp av den nåværende lavkonjunkturen.

11 I Kina sto husholdningenes konsum for 33 prosent av BNP i 2006, sammenlignet med 70 prosent i USA og 57 prosent i Japan (World Bank World Development Indicators).

12 Kinas handelsoverskudd har allerede falt med 25 prosent hittil i år sammenlignet med samme periode i fjor som følge av redusert eksport. USAs handelsunderskudd har i samme periode forbedret seg med over 50 prosent.

13 For mer informasjon se <http://www.mallesons.com/publications/2009/Jan/9770887w.htm>

14 Pressekonferanse UN University, 'On Poverty, Growth and Inequality in China', Department of Public Information, 5 juni 2008, NY.

15 Risikomomenter for langsiktig vekst pekt på blant annet av Angus Maddison, 'Chinese Economic Performance in the Long Run', OECD Development Centre, September 2007.